vastu, õpetati korda ja puhtust majapidamises, avati tulevikuvaateid, kui rahva haridus ja tulunduslik jõukus tõuseb. Selleks ergutati iseäranis päriskohtade ostmise mõtet, mille vastu esialgu rahva seas umbusaldus valitses. Kõige selle juures valmistati teed pärastiste politiliste lehtede toimetajaile uue ajalehekeele ja oskussõnade loomisega.

Sealjuures paistab kohe silma, et J. palju suurem ilukirjanik on kui politikamees. Kitsais maaoludes üles kasvanud, täiendades oma politilist silmaringi suurelt osalt ainult saksa alalhoidlikest omamaa ajalehtedest, arvestades kirikuõpetajate ja mõisnikkude seisukohta, mis tema-aegsete uuendustega palju vastuvõetavamad näisid ja lootust äratasid kodumaa võimumeeste vabamate voolude võidulepääsmiseks, leiab J. rahva edenemistee võrdlemisi avara olevat ega arva tarvilikuks esimeses joones ägedamat uuenduste nõudmist, vaid võidetud seisukohtade kindlustamist. Agressiivseks politikaks ta ei leiagi mingisugust võimalust, vaid lepib sellega, et meie edu ainult siis on võimalik, kui meie head vahekorda peame kirikuõpetajatega ja mõisnikkudega, nii et need heatahtlikult rahva hariduspüüdeid toetavad.

J.-i »Perno Postimees« levis rahva seas ruttu. Lugejate arv tõusis varssi üle paari tuhande, kuid redaktoril sellest tõusust suurt kasu ei olnud, sest tema sai palgaks toimetuse eest ainult 10 protsenti tellimisrahast, mis 2000 lugeja puhul oli ainult 200 rubla aastas. J. tundis, et tema töö oli rohkema tasu vääriline, ja sellepärast otsustas ta ise ajalehte omal arvel välja andma hakata ja esimese eestlasena oma elukutset ajakirjaniku ametile rajada. Ta sai loa nädalaleht »Eesti Postimeest« Tartus välja anda ja 1863 kolis ta perekonnaga Tartu. J.-il oli juba nimi ja 1863. a. lõpuks oli tema uuel lehel juba 1700 lugejat, 1867 ulatus nende arv koguni 2800 peale.

Koolitööst vabanedes omandas J.-i tegevus Tartus ikka laiema ulatuse. Tema maja sai keskkohaks Tartu tõusvale eesti intelligentsile, mille moodustasid J.-i pärastine väimees Heinrich Rosenthal, A. Kurrikoff, H. Treffner (vt. neid) j. t. J.-i eestvõttel ja kaastegevusel asutati siin esimene eesti lauluselts »Vanemuine« (1865), »Eesti Põllumeeste Selts Tartus« (1871), »Eesti Kirjameeste Selts« (1872). 1869 pandi J.-i eestvõttel Tartus esimene ülemaaline laulupidu toime, mis lähtekohaks sai ja tõuget andis rahva üldisele ärkamisele. Seal kõrval avaldas J. ühtelugu elavat tegevust kirjanduses, korraldas tütre Lydia, poegade-üliõpilaste Harry ja Eugen J.-i ja Heinrich Rosenthali osavõttel »Vanemuises« esimesi eesti näitemänge, millede tarvis tütar Lydia näitemängud »Saaremaa onupoeg«, »Säärane mulk« ja »Kosjakased« kirjutas, kuna J. ise »Pärmi-Jaagu unenäo« (1873), »Kihlvedu 5000 rubla peale . . .«, ja (E. Post. Kalender, 1880) »Tuhalabida valitsuse . . .« lavale toimetas. J.-i kõige viljakam kirjanduslik tegevus arenes 1845. ja 1869. a. vahel. Pärast võttis ajalehe kasvav töö suurema jao aega ära.

Peale hulga vaimulikkude laulude andis J. ka kogu ilmalikke laule välja nime all »Eesti Laulik. 125 uut laulo . . .« I (Tartus, 1860). Ka siin on suur osa kas otse tõlgitud või aga saksa eeskujul eestistatud laule, kuid on ka mitmed J.-i algupärased laulud, nagu pulmalaulud, jaanipäeva-laulud jne. Laialt tuttavad omal ajal olid tema naljalaulud »Nüüd pangu maailm tähele, kuis rätsepad end kiitvad«, »Nüüd, armsad piibumehed« ja palju teisi. J.-i isamaa-laulude seas leidub ka soome hümni najal luuletatud »Mu isamaa, mu õnn ja rõõm«, mis mõne väiksema muudatusega Eesti rahvahümniks kujunes.

Kõige selle tegevuse juures võttis rahva arenemiskäik ikka tõsisema politilise ilme. Peagi tundusid 60-date aa. reformid liiga kitsaina. Mõisnikkude ja kirikuõpetajate ainuvalitsus Baltimaa koduses politikas läks väljakannatamatuks ja võitlus nende ülevõimu vastu kujunes lootusrikkamaks, kui Venemaal slavofiilne rahvuslik vool Katkovi eestvõttel mõjule pääsis, mis ägedalt ka Balti sakslaste vastu pöördus, kellede võim keisrikojas vene enesetunnet haavavale kõrgusele oli tõusnud. Seda kõike pandi Baltimaal vähem tähele, kuid Peterburis elavad lätlased ja eestlased said sellest voolust suurt hoogu. Tormast Peterburi asunud C. R. Jakobson oli Peterburis elava prof. Köleri äratusel seal tuliseks eesti rahvuslaseks kujunenud ja koolimehena hakkas ta 1866. a. peale J.-i »Eesti Postimehes« ägedalt Vana-Balti koolielu arvustama ning selles uuendusi nõudma. Tõusis »Eesti Postimehes« äge vaidlus Jakobsoni ja Balti kirikuõpetajate vahel. J. kaitsis alul visadusega oma noort kaastöölist. Kui see aga kooliuuenduste nõudmistest ikka rohkem ja rohkem üldpolitiliste uuenduste nõudmisele üle läks ja vanameeliste vaenlus osalt juba J.-i enese vastu pöördus, sulges ta 1870. a. lõpul oma lehe C. R. Jakobsoni kirjadele. Vastutasuks kahjule, mis ärevate päevaküsimuste vaidluste lõppemise puhul »E. Postimehele« lugejate ärajäämise puhul oleks võinud tõusta, lubasid vanameelsed selle eest hoolitseda, et J.-i lehe lugejate arv mitte alla 2000 ei langeks. Kuid mitte ainult see tagatis ei olnud põhjuseks lehe ridade sulgemiseks Jakobsonile, vaid ka J.-i oma